

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ

Тамара Миронюк

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Анотація:

У статті розглянуто ключові поняття проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя біології: «здоров'я», «здоровий спосіб життя», «культура здоров'я», «здоров'язбереження», «здоров'язбережувальна компетентність». З'ясовано, що визначення поняття «здоров'я» можна розділити на три групи: нормоцентричну, адаптаційну, аксіоцентричну. Розкрито взаємозв'язок понять «здоров'я», «спосіб життя» і «здоровий спосіб життя». Показано, що поняття «здоровий спосіб життя» вивчається за трьома основними напрямками: філософсько-соціологічним, медико-біологічним, психолого-педагогічним. Доведено, що від рівня культури здоров'я людини залежить збереження й відтворення її власного здоров'я. На основі аналізу дотичних понять пояснено ключові терміни – «здоров'язбереження», «здоров'язбережувальна компетентність», «формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів біології».

Ключові слова:

здоров'я; здоровий спосіб життя; культура здоров'я; здоров'язбереження; здоров'язбережувальна компетентність.

Аннотация:

Миронюк Тамара. Ключевые понятия проблемы формирования здоровьесберегающей компетентности будущего учителя биологии.

В статье рассмотрены ключевые понятия проблемы формирования здоровьесберегающей компетентности будущего учителя биологии: «здоровье», «здоровый образ жизни», «культура здоровья», «здоровьесбережение», «здоровьесберегающая компетентность». Выяснено, что определение понятия «здоровье» можно разделить на три группы: нормоцентрическую, адаптационную, аксиоцентрическую. Раскрыта взаимосвязь понятий «здоровье», «здоровый образ жизни», «здоровьесбережение». Показано, что понятие «здоровый образ жизни» изучается, исходя из трех основных направлений – философско-социологического, медико-биологического, психолого-педагогического. Доказано, что от уровня культуры здоровья человека зависит сохранение и воспроизводство его собственного здоровья. На основе анализа понятий, связанных с темой исследования, объясняются ключевые термины «здоровьесберегающая компетентность», «формирование здоровьесберегающей компетентности будущих учителей биологии».

Ключевые слова:

здоровье; здоровый образ жизни; культура здоровья; здоровьесбережение; здоровьесберегающая компетентность.

Resume:

Myroniuk Tamara. Key concepts of the problem of health preserving competence formation in the future biology teacher.

The article describes key concepts of the problem of health preserving competence formation in the future biology teacher: health, healthy lifestyles, health culture, health preservation, health preserving competence. It is proved that the definition of "health" can be divided into three groups: normocentric, adaptive, axiocentric. Expand the relationship of the concepts of "health" lifestyle and a healthy lifestyle. A healthy lifestyle is seen as a determining factor in health. It is shown that disclosure of the concept of "healthy lifestyle" is carried out in three main areas: philosophical and sociological, medical, biological, psychological and pedagogical. It is proved that the level of person's cultural health depends on preservation and reproduction of his/her own health. Based on the analysis of relevant concepts, the key terms such as "health preserving competence", "formation of health preserving competence in the future teachers of biology" are explained. It was established that the term "health preservation" and category "health preserving competence" are often used by scientists. It was shown that today there is a need for the formation of health preserving competence in the future biology teachers, but the question facing many of thorough theoretical and practical aspects of the problem actualizes further investigation.

Key words:

health; healthy lifestyle; health culture; health preservation; health preserving competence.

Постановка проблеми. Належність проблеми зміцнення здоров'я молодого покоління до кола пріоритетних завдань соціального та економічного розвитку нашої країни зумовлює актуальність її теоретичної та практичної розробки, необхідність розгортання відповідних наукових досліджень і вироблення методичних і організаційно-педагогічних підходів до збереження й зміцнення здоров'я. У процесі розробки проблеми збереження й зміцнення здоров'я людини найважливіший акцент робиться на його формуванні як на достатньому рівні, необхідному для успішної життєдіяльності.

Отже, злободенності набувають питання про розвиток і формування здоров'язбережувальної компетентності особистості, її ставлення до здоров'я як до вищої духовної, психічної та фізичної цінності в процесі реалізації науково обґрунтованих соціально-

економічних, медико-біологічних, екологічних, психолого-педагогічних заходів, спрямованих на підвищення життєдіяльності людини в мінливих умовах зовнішнього середовища.

Для розуміння сутності процесу формування здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя біології важливо розглядати ключові та дотичні поняття в ієрархії: здоров'я, здоровий спосіб життя, культура здоров'я, здоров'язбереження, здоров'язбережувальна компетентність, формування здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя біології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження здоров'я, здорового способу життя присвячені роботи Н. Абаскалової, О. Бутакової, О. Ващенко, В. Казначеевої, Т. Паніної, В. Оржеховської, Л. Суценка, М. Чуркіної та ін.; розвитку професійної компетентності педагога, зокрема

й здоров'язбережувальної – І. Авратинського, М. Варданяна, І. Зимньої, С. Іванової, О. Кокоріної, Н. Кузьміної, М. Лук'янової, А. Хуторського та ін.

Формулювання цілей статті. Мета статті – розкрити зміст понять проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя біології.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сутність поняття «здоров'я» була сформульована Всесвітньою організацією охорони здоров'я в 1947 р. У цьому визначенні поняття здоров'я протиставлялося поняттю хвороба.

Відтоді зміст поняття «здоров'я» значно розширився. На сьогодні поняття «здоров'я» має, крім усього іншого, містити такі форми поведінки, які дають змогу поліпшувати наше життя й робити його більш сприятливим, досягати високого ступеня самореалізації.

Здоров'я почали розуміти як процес формування й підтримки динамічної рівноваги функцій організму на соматичному та психічному рівнях на основі біохімічних та інформаційно-психологічних адаптаційних механізмів.

Сучасна концепція здоров'я (І. Брехман, Є. Жданова, О. Кокоріна, З. Литвинова, Н. Малярчук, І. Нургатіна, С. Чуркін, Є. Южакова) дає можливість виділити його основні складники – фізичний, духовний, психічний, моральний, поведінковий і, відповідно, його інтегративну основу. Інтеграційний підхід дає змогу розглядати в органічній єдності всі його складники. Навіть більше, Ю. Лукашин вважає, що в аспекті професійної діяльності вчителя будь-якої предметної сфери за умов збереження значущості тілесного здоров'я все більше акцентується увага на душевному й духовному здоров'ї молодого покоління [7, с. 19].

Теоретичний аналіз сутності поняття «здоров'я» показав, що всі визначення можна поділити на три групи: нормоцентричні (здоров'я – нормальна діяльність організму), адаптаційні (здоров'я – складний багатовимірний феномен, що відображає різні аспекти людського буття, його взаємозв'язки з навколишнім світом), аксіоцентричні (здоров'я – основа творчого, духовного розвитку особистості). У нашому дослідженні ми спиралися на нормоцентричне визначення Всесвітньої організації охорони здоров'я (здоров'я – стан повного фізичного, душевного й соціального добробуту) й аксіоцентричне визначення: здоров'я – ключова характеристика людини, найважливіший життєвий пріоритет, який визначає можливість реалізувати всі її індивідуальні й соціальні прагнення.

Підсумовуючи зазначене вище, можемо зробити таке узагальнення: здоров'я – це сукупність фізичного, психічного, духовно-морального, поведінкового станів людини, які визначають її самопочуття, працездатність і ставлення до навколишнього світу і є не даним від народження на все життя потенціалом, а динамічним процесом, у якому можуть бути періоди його погіршення й відновлення.

Поняття «здоров'я» нерозривно пов'язане з категоріями «спосіб життя» і «здоровий спосіб життя». Традиційно під способом життя людини розуміється біосоціальна категорія, що характеризується її трудовою діяльністю, побутом, формою задоволення матеріальних і духовних потреб, правилами індивідуальної й суспільної поведінки, що залежить від стилю й укладу життя, зумовлена історичними традиціями, закріпленими у свідомості людей.

Спосіб життя може розглядатися і як відображення зовнішнього й внутрішнього світу людини, системи її взаємовідносин з собою і з факторами навколишнього середовища. Спосіб життя, який позитивно впливає на здоров'я, О. Панюкова розглядає як здоровий спосіб життя, «... категорію, порівнювану і з філософськими ідеалами – уявленнями про гідний для людини спосіб життя, і з соціальними потребами й можливостями суспільства на кожному конкретному його етапі, і з медичними критеріями оцінки здоров'я, причому не тільки фізичного, а й психічного і морального» [12, с. 11].

Спосіб життя людини формується залежно від її вроджених особливостей і ціннісних орієнтацій, характеризується способом задоволення потреб, поведінкою і стилем спілкування. Спосіб життя визначає життєдіяльність людини, але, як правило, свідомо не вибирається, а складається з сукупності звичок, уподобань, життєвих виборів.

Отже, у широкому розумінні спосіб життя є способом спілкування й життєдіяльності людини.

Взаємозв'язок між способом життя та здоров'ям найбільш повно відображений у понятті «здоровий спосіб життя». Це поняття об'єднує все, що сприяє виконанню людиною професійних, громадських і побутових функцій в оптимальних для здоров'я умовах і відображає орієнтованість діяльності особистості в напрямі формування, збереження й зміцнення як індивідуального, так і суспільного здоров'я.

Серед численних визначень і понять здорового способу життя ми, погоджуючись з М. Борисовим, М. Віленським, виділяємо три основні напрями, у яких найповніше розкривається це поняття [4].

Перший – філософсько-соціологічний – визначає його як інтегральний показник культури й соціальної політики суспільства.

Другий – медико-біологічний – розглядає його як гігієнічну поведінку, що базується на науково обґрунтованих санітарно-гігієнічних нормах.

Третій – психолого-педагогічний – утверджує провідну роль мотиваційно-ціннісного ставлення, свідомості, поведінки й ціннісноорієнтованої діяльності особистості для створення свого макро- і мікросередовища життєдіяльності.

Здоровий спосіб життя суто індивідуальний і є поведінковим проявом культурного розвитку індивіда в галузі збереження й розвитку власного здоров'я [13, с. 6].

Здоровий спосіб життя передбачає: сприятливе соціальне оточення; духовно-моральне благополуччя; оптимальний руховий режим (культура рухів); загартовування організму; раціональне харчування; особисту гігієну; відмову від шкідливих звичок (куріння, вживання алкогольних напоїв, наркотичних речовин).

Істотною особливістю здорового способу життя є гармонійність соціально-біологічних функцій людини, зумовлена відповідністю її фізичного й духовного розвитку. Здоровий спосіб життя та його реалізація залежить не тільки від об'єктивних, а й від суб'єктивних чинників, рівня свідомості й загальної культури людини. Саме тому здоровий спосіб життя можна цілеспрямовано формувати. Формування здорового способу життя – багатопланове, комплексне завдання, для успішного виконання якого необхідні зусилля всіх ланок державного й громадського механізмів, широка участь усіх свідомих членів суспільства.

Засвоєння навичок здорового способу життя відбувається в процесі соціалізації особистості, що може здійснюватися двома шляхами. Перший шлях (найбільш поширений) – стихійний і неусвідомлений – передбачає відображення певних форм, норм поведінки й життєдіяльності, які переважають у суспільстві та є цінними для особистості. Другий шлях – усвідомлений і цілеспрямований, припускає створення людиною власної системи життєдіяльності, основу якої становить усвідомлене й шанобливе ставлення до свого здоров'я.

Аналіз літератури свідчить про те, що здоровий спосіб життя розглядається як визначальний чинник здоров'я (Е. Башмакова, М. Віленський, О. Кокоріна, Г. Мамітова, С. Ожогов, А. Стариков).

Отже, здоровий спосіб життя – комплекс умов, форм спілкування й видів діяльності

людини, завдяки яким здійснюється збереження й зміцнення фізичного, психічного, духовно-морального й поведінкового здоров'я, а також підвищення адаптаційних можливостей організму.

Наведені характеристики понять «здоров'я», «здоровий спосіб життя» дають змогу дійти висновку, що культура здоров'я – це частина загальної культури людини, яка відображає її системний і динамічний стан, зумовлений певним рівнем спеціальних знань, умінь і навичок з питань формування, відтворення й зміцнення здоров'я, соціально-духовних цінностей, засвоєних унаслідок виховання й освіти, мотиваційно-ціннісної орієнтації та самоосвіти, втілених у практичній життєдіяльності, що характеризується високим рівнем культури поведінки щодо власного здоров'я та здоров'я оточення.

На думку Н.Башавець, формування культури здоров'я як цінності сучасної особистості є систематичною, усвідомленою діяльністю індивіда в напрямі поліпшення успадкованих резервів фізичного, психічного здоров'я як основи якісного виконання біологічних і професійних функцій, духовного розвитку, досягнення життєвого та професійного довголіття [2, с. 43].

Системотвірним компонентом такої діяльності є формування стійких мотивацій до здоров'язбереження в процесі індивідуального розвитку особистості, важливим етапом якого є період здобуття професії. Його ціннісні орієнтації, потреби, інтереси, звички, а також валеологічна інтуїція та здібності засновані на набутих знаннях, уміннях і навичках.

Отже, від рівня культури здоров'я людини залежить збереження й відтворення її власного здоров'я. Культура здоров'я охоплює не тільки певну систему знань про здоров'я, а й відповідну поведінку щодо його збереження та зміцнення. Тому культура здоров'я входить до системи найважливіших людських цінностей, які є в суспільстві та сприймаються майбутніми фахівцями як особистісно-значущі, а також є своєрідним стрижнем, на якому вибудовується модель їх життєдіяльності, здоров'язбереження.

Термін «здоров'язбереження» й категорія «здоров'язбережувальна компетентність» достатньо часто використовуються в наукових працях І. Авратинського, М. Варданяна, С. Іванової, О. Кокоріної, С. Ожогова, С. Серикова. Водночас термін «здоров'язбереження» сьогодні не має однозначного трактування. Це зумовлено, на думку О. Лук'янової, двома основними причинами. По-перше, донедавна поняття «здоров'язбереження» було монополізовано медичною галуззю. По-

друге, здоров'язбереження особистості як пріоритетне педагогічне завдання, як безпосередній результат освітньої діяльності розглядається в педагогіці досить побіжно [8, с. 236].

Річ у тім, що «здоров'язбереження» належить до традиційних, класичних термінів, що використовуються в рамках здоров'язбережувального підходу. І якщо спочатку в ньому домінувало значення «не витратити..., не дати зникнути..., зберегти» [7, с. 43], то з позицій сучасної ситуації він набуває іншого, глибшого сенсу. Сьогодні робиться акцент на здоров'язміцненні, здоров'ятворенні, здоров'ятворчості (термін Н. Малярчук).

З огляду на це, ми вважаємо, що педагог не тільки повинен, а й зобов'язаний зберігати здоров'я своїх вихованців, постійно орієнтуючись на його вдосконалення, розвиток.

На думку Ю. Лукашина, сучасні реалії є такими, що здоров'язбереження може й повинно стати наскрізною ідеєю, функцією не тільки вчителя будь-якої предметної галузі (не тільки фізичної культури або дисциплін природничо-наукового циклу), а й практично кожного фахівця, який працює у сфері взаємодії з дітьми, – вчителя, психолога, класного керівника, соціального педагога, вихователя, тьютора, представників адміністративного апарату освітніх установ [7, с. 41].

Щоб здоров'язбереження стало реальною метою педагогічної діяльності, воно має бути серед головних критеріїв професійної компетентності вчителя біології.

Усе, викладене вище, дало змогу нам дійти висновку, що правильно зрозуміти здоров'язбереження неможливо, якщо виходити тільки з фізкультурно-оздоровчої діяльності. Здоров'язбереження, на думку Д. Вікторова, – це процес, що охоплює сукупність спеціально організованих фізкультурно-оздоровчих, освітніх, санітарно-гігієнічних, лікувально-профілактичних заходів, що передбачають необхідність цілеспрямованої стимуляції життєво важливих функцій організму людини для повноцінного здорового життя на кожному етапі її вікового розвитку [3, с. 20].

Узагальнення поглядів дослідників на сутність здоров'язбереження в педагогічному аспекті дає змогу визначити здоров'язбереження студентів як процес навчання й виховання, що створює безпечні й комфортні умови перебування їх в освітньому середовищі ВНЗ, забезпечує індивідуальну освітню траєкторію, запобігає стресам, перевантаженню, перевтомі та спрямований на збереження й зміцнення їхнього здоров'я.

Проаналізовані дотичні поняття дають можливість розкрити зміст і значення ключового

терміна – «здоров'язбережувальна компетентність».

За матеріалами дискусій, організованих у рамках проекту ПРООН «Освітня політика та освіта «рівний-рівному», визначено перелік ключових компетентностей, який пропонується українським педагогам: уміння вчитися, загальнокультурна, громадянська, підприємницька, соціальна компетентності, компетентності з інформаційних і комунікативних технологій, здоров'язбережувальна компетентність. Остання передбачає збереження власного фізичного, психічного, духовного й соціального здоров'я.

У класифікації А. Хуторського компетентність здоров'язбереження належить до компетентності особистого самовдосконалення, оскільки спрямована на освоєння способів фізичного, духовного та інтелектуального саморозвитку [14]. І. Зимня компетентність здоров'язбереження виділяє як самостійну й уважає, що її змістом є: знання й дотримання норм здорового способу життя, знання небезпеки куріння, алкоголізму, наркоманії, СНІДу; знання й дотримання правил особистої гігієни, побуту; фізична культура людини, свобода вибору способу життя й відповідальність за нього; досвід і готовність реалізувати ці знання в процесі життєдіяльності, прийняття здоров'язбереження як цінності, регулювання психосоматичного та емоційного стану здоров'я [6, с. 38].

Поняття «здоров'язбережувальна компетентність» І. Зимня, Е. Свиридюк, В. Сергієнко пов'язують з готовністю особистості вести здоровий спосіб життя як у фізичній, соціальній, психічній, так і в духовній сферах. Мету здоров'язбережувальної компетентності вони вбачають у сформованості необхідних знань, умінь і навичок здорового способу життя, в умінні використовувати їх у повсякденному житті.

Компетентність здоров'язбереження педагога, на думку Г. Мешко, – це певні внутрішні, потенційні, приховані психологічні новоутворення (знання, уявлення, програми дій, уміння, системи цінностей і ставлення до збереження й зміцнення свого професійного здоров'я, здоров'я учнів, гармонізації внутрішнього світу), які згодом виявляються в компетентності фахівця [10, с. 18].

Згідно з іншим поглядом (Н. Анікеєва, В. Лобачов та ін.), здоров'язбережувальна компетентність – «...здатність мобілізувати знання, уміння й способи реалізації дій, спрямовані на використання здоров'язбережувальної діяльності в навчально-професійній діяльності» [1, с. 21].

Здоров'язбережувальну компетентність І. Анохіна, Н. Васіна, Ю. Лукашин, С. Морозова, Н. Тамарська, Е. Шатрова розглядають як якість

особистості, що відображає усвідомлення важливості вчасного зміцнення й збереження свого здоров'я, потребує дотримання правил ведення здорового способу життя, розуміння доцільності здоров'язбережувальних дій, ставлення до свого здоров'я як до цінності життя, збереження себе як життєдіяльного громадянина. Важливим компонентом формування здоров'язбережувальної відповідальності студентів ВНЗ науковці вважають мотив, який спонукає молоду людину до здоров'язбережувальних дій.

Отже, під здоров'язбережувальною компетентністю науковці розуміють:

а) цілеспрямовану готовність до формування здорового способу життя, відмову від шкідливих звичок, примноження знань про здоров'язбереження, цілеспрямованість на рухову активність (усвідомлені заняття фізичною культурою і спортом), здатність до самозбереження фізичного й психічного здоров'я;

б) усвідомлення чинників і умов, що впливають на здоров'я, володіння знаннями про особливості власного організму, закономірності організації режиму дня та гігієнічної організації праці, знання основ валеології щодо профілактики захворюваності, травматизму, шкідливих впливів середовища, знання діагностичних особливостей особистісного здоров'я, основ сексології та репродуктології, понять про професійну придатність, самореалізацію, професійну орієнтацію з позиції здоров'я;

в) практичне дотримання режимних моментів праці й відпочинку, гігієнічних норм; здатність до надання першої допомоги, догляду за хворими, виконання профілактичних і санітарно-гігієнічних заходів у напрямі здоров'язбереження, знання конкретних фізичних вправ і способів загартування;

г) ставлення до особистого здоров'я як до найбільшої цінності, усвідомлення особливостей впливу соціальних відносин на фізичне й психічне здоров'я, позитивне ставлення до життя, до себе, гармонійне співіснування з навколишньою дійсністю;

д) уміння діагностувати стан власного здоров'я, свідоме звернення до лікаря, контроль за своїм психофункціональним станом в екстремальних ситуаціях.

Найбільш близькою до нашого бачення проблеми є позиція Н. Анікеєвої, згідно з якою, під здоров'язбережувальною компетентністю студентів ВНЗ розуміється «здатність мобілізувати знання, уміння й способи виконання дій, реалізація здоров'язбережувальної діяльності в навчально-професійній діяльності» [1, с. 21].

Тому ми погоджуємося з Н.Малярчук, яка вважає, що здоров'язбережувальна компетентність як готовність педагога, майбутнього педагога-студента до здоров'язбережувальної діяльності «... містить і здоров'язбережувальну (оскільки неможливо творити на зруйнованому), і здоров'ятворчу (з позиції організації процесу створення нової якості стану здоров'я) педагогічну діяльність [9, с. 7]. Це положення є базовим у нашому розумінні досліджуваної проблеми.

Аналіз наукової літератури, що присвячена порушеній у статті проблемі, дає змогу сформулювати власне визначення поняття «здоров'язбережувальна компетентність», під якою ми розуміємо інтегративну якість особистості, що охоплює сукупність знань про людину та її здоров'я, здоровий спосіб життя; мотиви, що мають здоров'язбережувальну спрямованість на себе й на навколишній світ і спонукають до здорового способу життя; потреби в освоєнні способів збереження свого здоров'я, орієнтованих на самопізнання й самореалізацію.

Отже, у визначенні здоров'язбережувальної компетентності дослідники єдині в твердженнях, що ця інтегральна якість особистості передбачає готовність студентів до проведення здоров'язбережувальної діяльності, а також потребу бути здоровим.

Сутність здоров'язбережувальної компетентності необхідно розглядати через призму її компонентного складу, який може бути різним. Це зумовлено наявністю різних наукових шкіл, авторськими позиціями дослідників. Так, наприклад, представники однієї з них (А. Бусигін, М. Чуркіна, С. Чуркін та ін.) уявляють структуру здоров'язбережувальної компетенції як «...набутий синтез компетенцій: гуманітарних, соціально-економічних, соціально-екологічних, природно-наукових, загальнопрофесійних, навичок творчої діяльності, які можна згрупувати в біосферно-етичні, соціально-екологічні й комунікативні компетенції» [15, с. 98].

Основними компетенціями здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя біології вважаємо: знання й дотримання норм здорового способу життя, навички, що формують фізичне здоров'я, навички, що допомагають розвитку духовного й психічного здоров'я, навички, що сприяють моральному й поведінковому здоров'ю.

Як показало дослідження, термін «здоров'язбережувальна компетентність» достатньо часто використовується в наукових працях таких учених, як І. Авратинський, Н. Бібик, В. Бобрицька, М. Варданян, О. Єжова, С. Іванова, О. Кокоріна, Г. Мамітова, Є. Носова,

О. Савченко. У роботах цих дослідників витоки проблеми здоров'язбережувальної компетентності слід шукати в ідеї її формування в студентів ВНЗ.

Науковці О. Митчик і О. Сапожник розуміють формування здоров'язбережувальної компетентності як цілеспрямований і структурований процес, який передбачає створення мотивації до здоров'язбережувальної діяльності й регулярної рухової активності, до засвоєння теоретичних знань і набуття практичних умінь, до підвищення фізичної підготовленості й функціональних можливостей [11, с. 79].

Дослідник Д. Воронін наголошує на необхідності формування в студентів стійкої мотивації до здорового способу життя, проведення комплексу здоров'язбережувальних заходів, спрямованих на усвідомлення ними цінності свого здоров'я. Розвиваючи цю ідею, учений підкреслює, що здоров'язбережувальна компетентність передбачає не тільки медично-валеологічну інформативність, а й використання здобутих знань на практиці, володіння методиками зміцнення здоров'я й запобігання

захворюванням. Формування спрямованості мислення на збереження й зміцнення здоров'я – невіддільний компонент здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців [5, с. 28].

Висновки. З урахуванням аналізу наведених вище термінів, поняття «формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів біології» розглядатимемо як цілеспрямований процес засвоєння студентами сукупності знань про здоров'я як про найважливішу цінність життя, набуття ними вмінь аналізувати, оцінювати, контролювати свою активність зі здоров'язбереження, а також набуття досвіду оздоровчих дій, розвитку особистісних якостей (цілеспрямованість, воля, наполегливість, дисциплінованість, ретельність тощо).

Як показало дослідження, актуальності сьогодні набуває формування здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя біології, проте розв'язання цієї проблеми зіштовхується з неопрацьованістю багатьох теоретичних і практичних її аспектів, що й актуалізує подальші дослідження в цьому напрямі.

Список використаних джерел

1. Аникеева Н. Г. Формирование здоровьесберегающей компетенции студентов при профессиональной подготовке в вузе (на материале дисциплины «Физическая культура»): автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Н. Г. Аникеева. – Тула, 2009. – 25 с.
2. Башавець Н. Формування культури здоров'язбереження як цінності сучасної особистості / Наталія Башавець // Молодь і ринок. – 2007. – № 8. – С. 42–44.
3. Викторов Д. В. Развитие мотивации здоровьесбережения у студентов вузов (педагогический аспект): дисс. ... кандидата пед. наук: 13.00.08 / Викторов Дмитрий Валерьевич. – Омск, 2007. – 168 с.
4. Виленский М. Я. Здоровый образ жизни студентов: сущность, строение, формирование / М. Я. Виленский // Социокультурные аспекты физической культуры и здорового образа жизни: [сб. научн. трудов]. – М.: Советский спорт, 1996. – С. 14–21.
5. Воронін Д. Є. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.07 / Воронін Дмитро Євгенович. – Херсон, 2006. – 222 с.
6. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 16–20.
7. Лукашин Ю. В. Формирование здоровьесберегающей компетенции у студентов педагогического вуза: автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Ю. В. Лукашин. – Пенза, 2010. – 23 с.
8. Лук'янова О. М. Медико-соціальні аспекти збереження здоров'я дітей, забезпечення їхнього гармонійного фізичного та інтелектуального

References

1. Anikeeva, N. G. (2009). *Formation of health preserving competence of students in the course of professional training at university (on the material of discipline "Physical Culture")*: abstract of thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences: 13.00.08 "Theory and methods of professional education". Tula. [in Russian]
2. Bashavets, N. (2007). Formation a health preserving culture as a modern personality's value. *Molod' i ryнок*, 8, 42-44. [in Ukrainian]
3. Viktorov, D. V. (2007). *Development of health preserving motivation in university students (pedagogical aspect): thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences: 13.00.08*. Omsk. [in Russian]
4. Vilenskiy, M. Ya. (1996). *Healthy lifestyle of students: essence, structure, formation*. In: Sociocultural aspects of physical Culture and healthy life [coll. of scientific works]. Moscow: Sovetskiy sport, 14-21. [in Russian]
5. Voronin, D. Ye. (2006). *Formation of healthy competence in university students by means of physical education: thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences: 13.00.07*. Kherson. [in Ukrainian]
6. Zimniaya, I. A. (2003). Key competences – a new paradigm of education results. *Vyshee obrazovanie srgodnia*, 5, 16-20. [in Russian]
7. Lukashin, Yu. V. (2010). *Formation of health preserving competence of students at pedagogical university: abstract of thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences: 13.00.08 "Theory and methods of professional education"*. Penza. [in Russian]
8. Lukyanova, O. M. (2001). Medical and social aspects of maintaining the health of children, ensuring their harmonious physical and intellectual development. *Journal of Academy of Medical Sciences of Ukraine*, vol. 7, 3, 408-417. [in Ukrainian]
9. Malyarchuk, N. N. (2008). *Culture of an educator's health: monograph*. Tiumen': Publishing House of Tiumen' State University. [in Russian]
10. Mieshko, H. M. (2006). Formation of health preserving competence of future teachers. *Professional competence*

- розвитку / О. М. Лук'янова // Журнал АМН України. – 2001. – Т. 7. – № 3. – С. 408–417.
9. Малярчук Н. Н. Культура здоров'я педагога : монографія / Малярчук Н. Н. – Тюмень : Изд-во Тюменського державного університету, 2008. – 192 с.
 10. Мешко Г. М. Формування компетентності здоров'язбереження у майбутніх педагогів / Г. М. Мешко // Матеріали рег. наук.-прак. Семінару «Професійні компетенції та компетентності вчителя» (28–29 листопада 2006 р., Тернопіль). – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. – С. 17–21.
 11. Митчик О. Етапи формування здоров'язбережувальної компетенції в студентів вищих навчальних закладів / Олександр Митчик, Олена Сапожник // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2011. – № 3. – С. 75–79.
 12. Паниюкова О. М. Педагогическое обеспечение подготовки студентов педколледжа к здоровьесберегающей деятельности : дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 / Паниюкова Ольга Михайловна. – Иркутск, 2006. – 186 с.
 13. Преэмественность формирования культуры здоровья учащихся в образовательной среде региона : коллективная монография / [Рожнов Р. В., Мещеряков А. С., Логинов О. Н. и др.] / под ред. Р. В. Рожнова. – Пенза : Информационно-издательский центр ПГУ, 2006. – 104 с.
 14. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.
 15. Чуркин С. Г. Организация процесса формирования здорового образа жизни у младших школьников : дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 / Чуркин Сергей Геннадьевич. – Ульяновск, 2005. – 136 с.
- and competence of teachers: proceedings of regional scientific-practical seminar (28–29 November). Ternopil: Publishing TNPU named after V. Hnatiuk, 17–21. [in Ukrainian]*
11. Mytchuk, O. (2011). Stages of health preserving competence formation in university students . *Fizyczne vykhovannia, sport i kul'tura zdorovia u suchasnomu suspilstvi*, 3, 75–79. [in Ukrainian]
 12. Paniukova, O. M. (2006). *Pedagogical provision of students' training for health preserving activities at the pedagogical college: thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences*: 13.00.01. Irkutsk. [in Russian]
 13. Rozhnov, R. V., Meshcheryakov, A.S., Loginov O. N., et al (2006). *Continuity in the formation of health preserving culture of students in the educational environment of the region: colective monograph*. Penza: Information and Publishing Centre PSU. [in Russian]
 14. Khutorskoy, A. V. (2003). Key competences as a component of personality-oriented paradigm of education. *Narodnoe obrazovanie*, 2, 58–64. [in Russian]
 15. Churkin, S. G. (2005). *Organization of the formative process of a healthy lifestyle in junior schoolchildren: thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences*: 13.00.01. Ulyanovsk. [in Russian]

Рецензент: Аносов І.П.– д.пед.н., професор

Відомості про автора:

Миронюк Тамара Миколаївна

lavandavik@mail.ru

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

вул. Садова, 2, м. Умань, Черкаська обл.,

20300, Україна

doi: <http://dx.doi.org/10.7905/nvmdpu.v0i16.1386>

Матеріал надійшов до редакції 23. 05. 2016 р.

Прийнято до друку 16.06.2016 р.